

مثالي ٻاراڻو ڪتاب

پروفيسر رٿاڻو شيخ محمد فاضل

سنڌي ٻوليءَ جو بااختيار ادارو
حيدرآباد سنڌ

مثالي ٻاراڻو ڪتاب

مصنف

پروفيسر (رٽائرڊ) شيخ محمد فاضل

سنڌي ٻوليءَ جو بااختيار ادارو

حيدرآباد، سنڌ

1995ع

سنڌي ٻوليءَ جي بااختيار اداري جا حق ۽ واسطا قائم

چاپو:	پهريون
سال:	مارچ 1995ع
تعداد:	ٻه هزار
قيمت:	۱۲ روپيا

ملڻ جو هنڌ:

سنڌي ٻوليءَ جو بااختيار ادارو
نیشنل هاءِ وي حيدرآباد، سنڌ

بہ اکر

هيءَ هڪ حقيقت آهي ته هر ڪنهن ٻوليءَ ۾ پرائمري تعليم وڏي اهميت رکي ٿي، ڇو ته جيڪڏهن پيڙهه پختي نه هوندي، ۽ صحيح نموني رکيل نه هوندي ته اها اڏاوت يا عمارت جلد ئي دهلي پوندي. اسان جي اها بدقسمتي آهي جو اسان جي پرائمري تعليم تي خاص توجه ڪونه ڏنو ٿو وڃي. هڪ ته نصابي ڪتاب معياري نه آهن، ٻيو وري پڙهائڻ وارا استاد، انهن جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي! ڇاڪاڻ ته استاد صاحبن جي علميت ۽ ذميداري واري احساس جي اسان سڀني کي خبر آهي. هزارين اهڙا اسڪول آهن، جتي استاد پابنديءَ سان ڪونه وڃن ٿا. ڪيترا اهڙا استاد آهن، جن کي صحيح نموني پڙهائڻ ڪونه ٿو اچي. انهن مڙني ڳالهين ڪري، انسان جي پرائمري تعليم ڏينهن ڏينهن ڪمزور ٿيندي پئي وڃي. نتيجي ۾ سنڌي ٻوليءَ کي وڏو جيهو رسيو آهي.

سنڌي ٻوليءَ جي بااختيار اداري سنڌي ٻوليءَ جي تعليم کي مضبوط ۽ معياري بڻائڻ واسطي ڪي رٿائون تيار ڪيون آهن، هيءُ ڪتاب ان سلسلي جي هڪ ڪڙي آهي. پروفيسر شيخ محمد فاضل پنهنجي ورهين جي مطالعي ۽ تجربي جي روشني ۾ هيءُ ڪتاب تيار ڪيو آهي، جيڪو اسان هڪ مثالي پرائمري طور پيش ڪري رهيا آهيون. اميد ته هيءُ ڪتاب پرائمري استادن توڙي شاگردن لاءِ تمام گهڻو ڪارائتو ثابت ٿيندو ۽ پڙهندڙ شيخ صاحب جي هن پورهئي جو قدر ڪندا.

ڊاڪٽر نواز علي شوق

چيئرمين

سنڌي ٻوليءَ جو بااختيار ادارو

حيدرآباد، سنڌ

سيڪاريندڙن کي گذارش:

اٽڪل اڌ صديءَ کان سنڌي ٻوليءَ جي تحريري صورت سيڪارڻ وارو ”سيڪائڻو نروار“ يا ٻاراڻو ڪتاب ”هجي“ واري قديمي طريقي بدران ”راست طريقي“ موجب لکجي رهيو آهي. پر پڙهايو پوءِ به انهيءَ اڳوڻي ”تهجي طريقي“ سان وڃي ٿو. ويهارو سال اڳ، راست طريقي جي ناڪاميءَ تي ويچارِي، مذڪوره ڪتاب جي مهڙ ۾ ”الف - بي“ جي تختي ۽ ”لاڪنائن“ يا ڪڪ جي ڀتي به ڏني ويئي. پر ڪتاب جي تدريسي ترتيب وري به راست طريقي موجب رهي، جنهن ڪري ويتر مونجهارا پيدا ٿيا.

سنڌي لئنگويج اٿارٽي پرائمري تعليم جي سڌاري ۽ واڌاري لاءِ سڄي سنڌ جي پرک استادن سان جيڪي گڏجاڻيون ڪيون، تن ۾ استادن طرفان سنڌي پرائمري جي اوڻاين جي نشاندهي به ڪئي ويئي ۽ ان کي تهجي طريقي تي لکڻ لاءِ مشورا به ڏنا ويا. هونئن به سنڌي ٻولي متحرڪ الآخر زبان هئڻ سبب راست طريقي موجب سيڪارڻ نهايت مشڪل آهي؛ ڇو ته هن زبان جو ڪوبه لفظ ”يڪ آواز“ نه آهي سواءِ ”تم، به، نه، مر، ڀر، ۽“ جي. ان جي ڀيٽ ۾ ڪن ٻين زبانن ۾ جملا به هڪ آواز سان چڙي سگهن ٿا، مثلاً اردو زبان ۾ ”آ“، ”جا“، ”لا“ وغيره مڪمل جملن جو مطلب ادا ڪري سگهن ٿا، انهن ڳالهين کي خيال ۾ رکن، اٿارٽيءَ جي اڳوڻي چيئرمين ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ اٿارٽيءَ طرفان ٽن مثالي ٻاراڻن ڪتابن لکڻ لاءِ تعليمي ماهرن کي دعوت ڏني، هيءُ ڪتاب ان سلسلي جي هڪ ڪڙي آهي، جنهن کي سنڌي ٻوليءَ سيڪارڻ جي جملي تقاضائن کي نظر ۾ رکن، ”تهجي طريقي“ پتاندور لکيو ويو آهي.

هن ڪتاب ۾ جن ڳالهين تي خاص ڌيان ڏنو ويو آهي، تن مان هڪ هيءُ آهي ته ”لکڻ جو عمل پڙهڻ سان گڏ سيڪارجي“، انهيءَ ڪري سنڌي ٻوليءَ جي پاڻجاه اکرن مان اڳ ۾ اهي اکر سيڪاريا ويا آهن، جي لکڻ ۾ وڌيڪ سولا آهن. اهوئي سبب آهي، جو ”الف“ کان پوءِ ”ري“ ۽ ”زي“ سيڪاريا ويا آهن. ٻي ڳالهه ته ”الف - بي“ جي پوري ڀتيءَ پڙهائڻ بدران رڳو ۲۷ آسان اکر چونڊي، انهن جي مدد سان ايڪٽيڊ سبق جوڙيا ويا آهن. انهن سبقن پڙهڻ سان ٻار گهڻي ڀاڱي لکڻ پڙهڻ سکي ٿا وڃن، ان بعد ٻيا ڏهه اکر (ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ ۽ ق) سيڪاري، ڪتاب کي ائين سبقن تائين پهچايو ويو آهي، پوءِ باقي رهيل پنج اکر (ج، ڙ، گ، ڻ ۽ ۰) سيڪاريا ويا آهن.

الف - بي سيڪارڻ لاءِ روايتي شناختي لفظن کي ڇڏي اهڙا لفظ ڪم آندا ويا آهن، جي اڳتي هلي ”ڪڪ“ يا ”لاڪنائن“ سيڪارڻ لاءِ استعمال ڪرڻا آهن. ڪڪ سيڪارڻ جي شروعات اڻويهين سبق جي ٻن مجرد لفظن ”رازا“ ۽ ”واڍا“ سان ٿئي ٿي. رازا لفظ ڄا سمورا اکر پهرين ٻن سبقن جي ”الف“، ”ري“ ۽ ”زي“ تي مشتمل آهن، تنهن ڪري ”ري“ جو شناختي لفظ ”رازا“ مقرر ڪيو ويو آهي. ائين ل، پ، ت، گ ۽ و لاءِ لاڏا، پاوا، تارا، ڳانا، واڍا وغيره شناختي لفظن طور استعمال ڪيا ويا آهن. مطلب ته سيڪا ڳالهه ڪنهن رٿا موجب ڪم آندل آهي، جا ڳالهه پڙهائيندڙن تي ازخود واضح ٿي ويندي. اميد ته سيڪاريندڙ هن پورهئي جو قدر ڪندا.

الف-ب

ا ب پ پ ت ت ت ت ث ث پ

ج ج چ چ چ چ چ ح ح خ

د د ذ ذ ذ ذ ذ ر ر ز

س ش ص ص ض ط ظ ع غ

ف ق ق ک

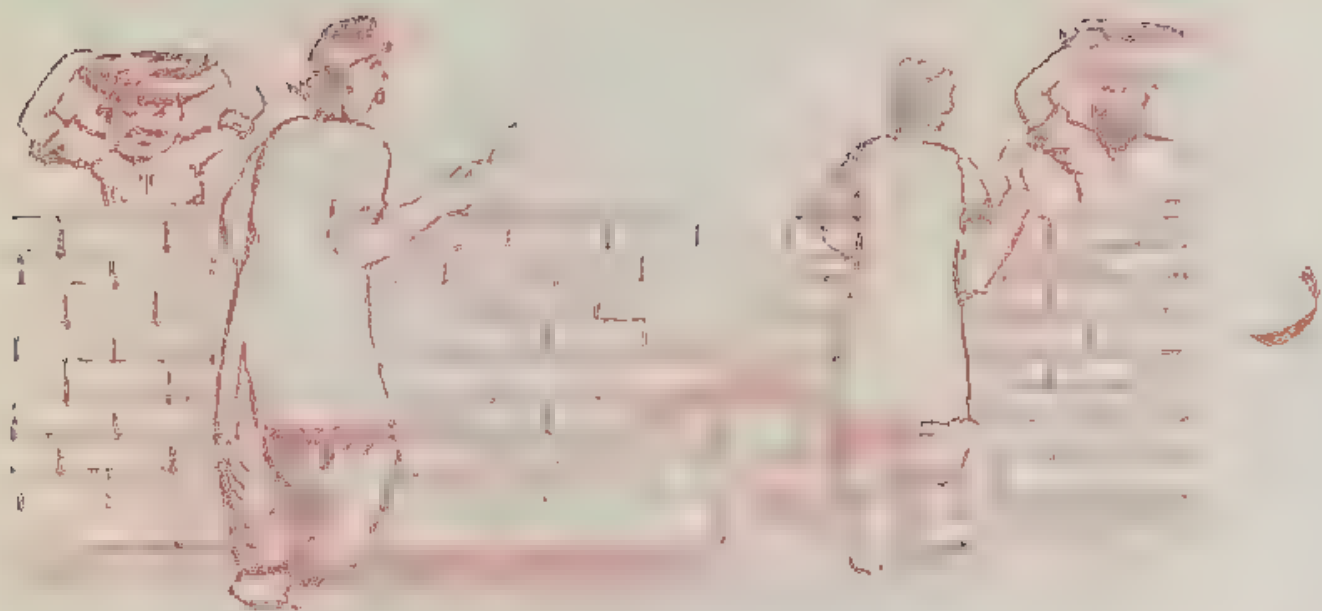
گ گ گ گ گ ل م

ن ن و و ه ء ی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَقُ پَهْرِيُون

ررر

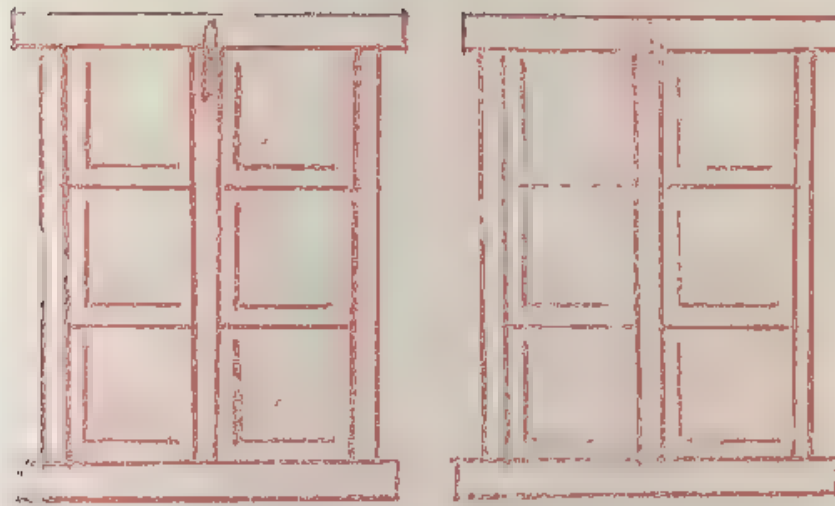

ز

ززز

ارز

سبق ٲيون

د

د د د

د

د د د

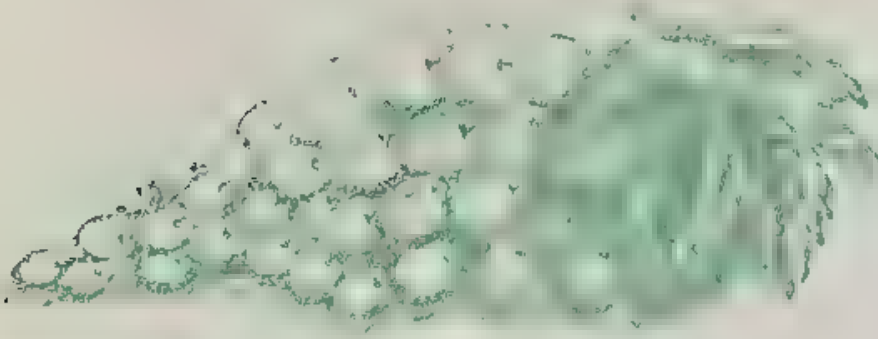
ا ر ز د د

سَبَقُ چو تون

چ

ز ز ز

ب

ب ب ب

پ

پ پ پ

ا ر ز د ت د پ

ن

ن ن ن

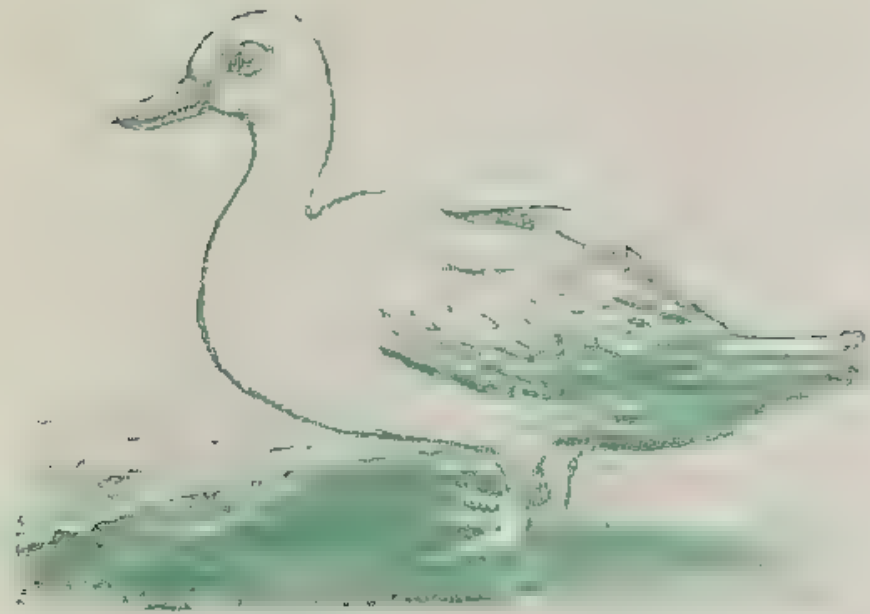

ل

ل ل ل

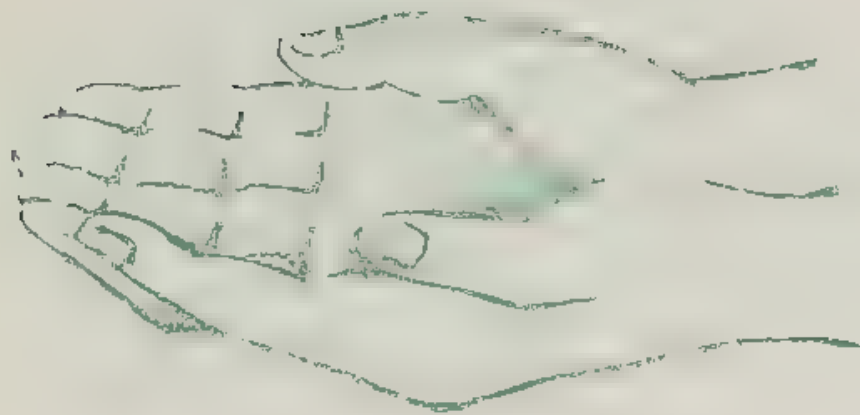
ا ر ز د ء ء ء ن ل

سَبَقُ چھون

ب

ب ب ب

ب

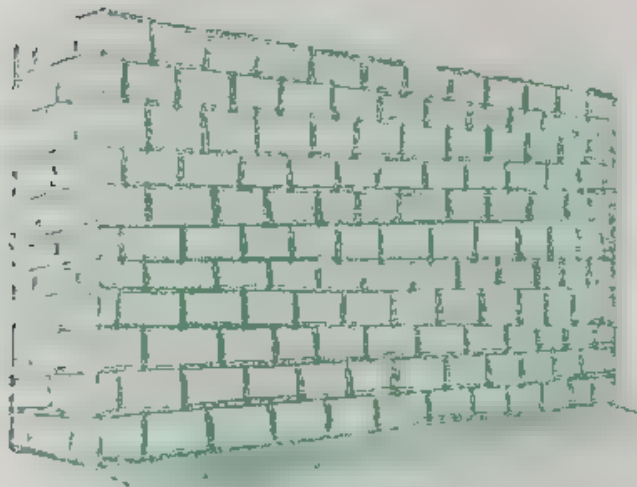
ب ب ب
ن ل ب ب

سَبَقُ سَتُون

پ

پ پ پ

پ

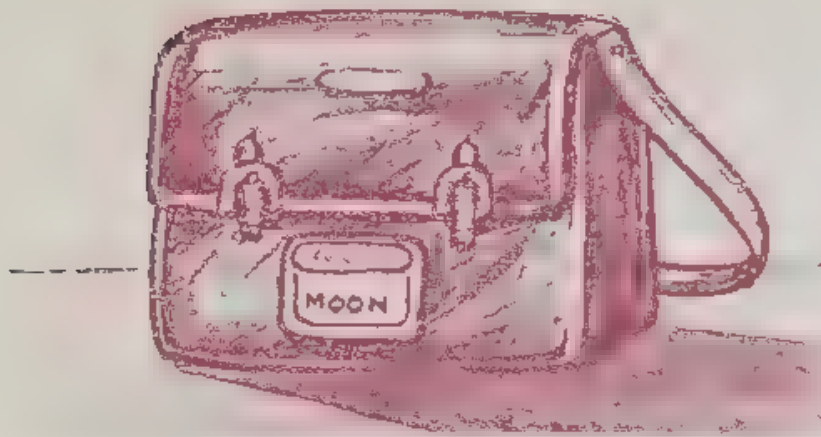
پ پ پ

ن ل ب پ پ پ

ت

ت ت ت

ت

ت ت ت

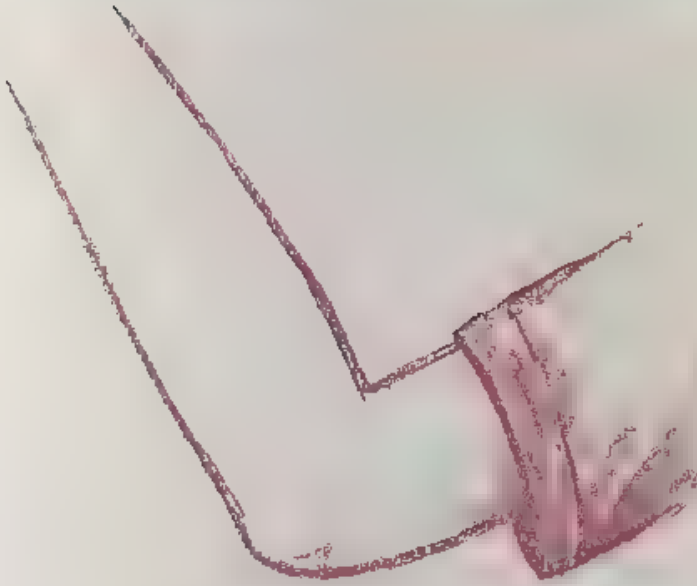
ن ل ب پ پ پ ت ت ت

سَبَقُ نَائُون

ت

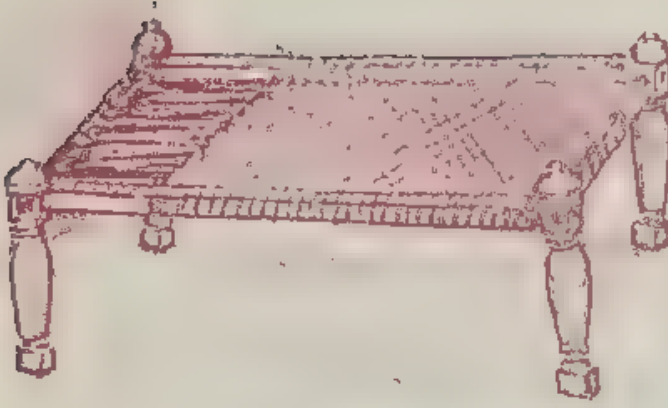
ت ت ت

ت

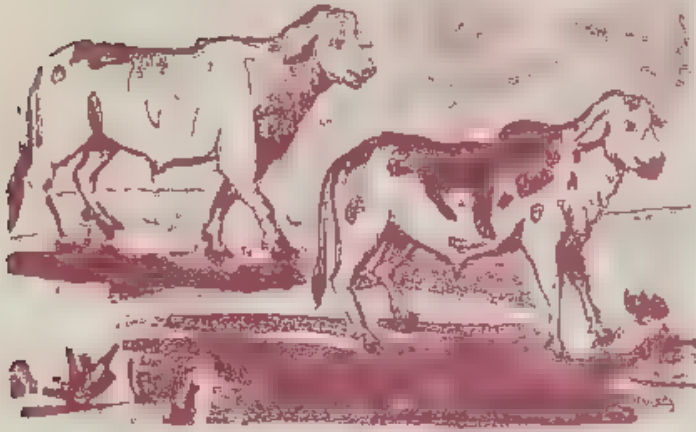
ت ت ت

ب پ پ ت ت ت ت

ک

ک ک ک

گ

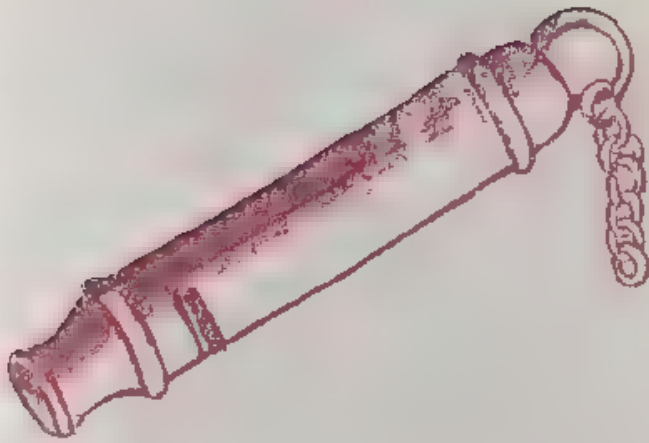
گ گ گ

پ

پ پ پ

ت ت ت ک گ پ

س

س س س

ش

ش ش ش

ک گ پ س ش

م

م م م

و

و و و

ک گ پ س ش م و

ف

ف ف ف

ق

ق ق ق

س ش م و ف ق

ڪ

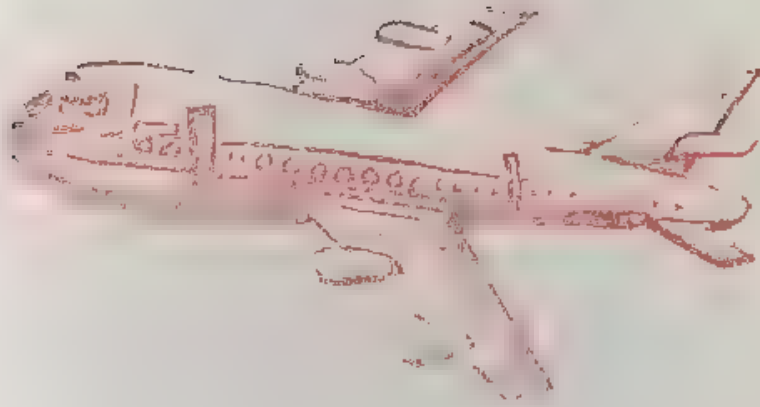
ڪ ڪ ڪ

ي

ي ي ي

س ش م و ف ق ڪ ي

ج

ج ج ج

ج

ج ج ج

ف ق ک ي ج ج

پاک

پاکستان

پاک

پاکستان

فیلڈ کی جی جی جی

سَبَقُ سَيْرِ هُون

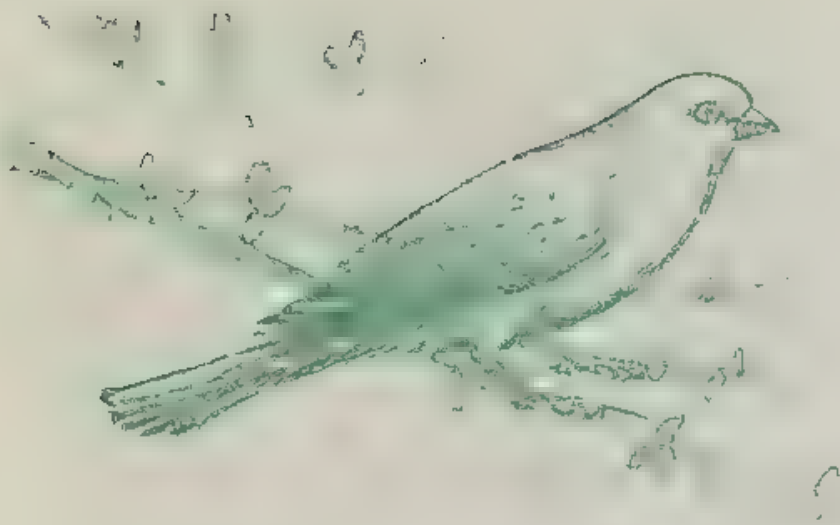
خ

خ خ خ

ج ج ج ج خ

سَبَقُ ارْزَهون

جہ

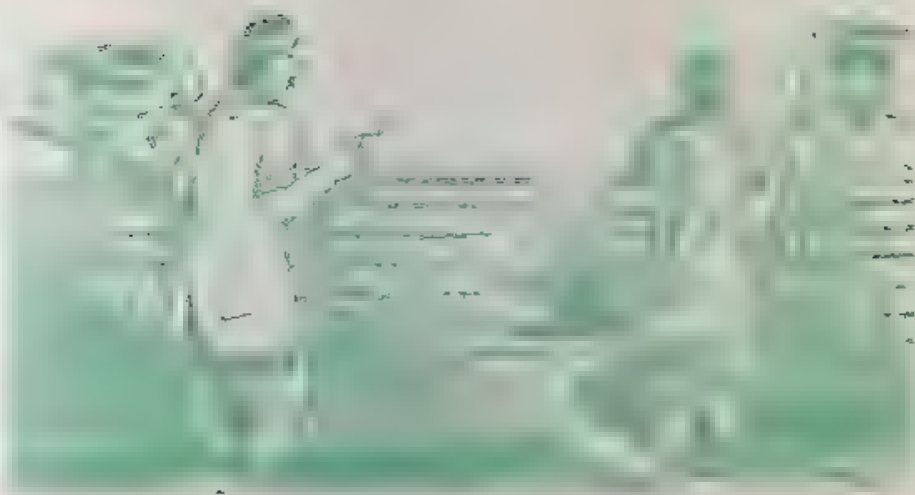
جہ جہ جہ

گہ

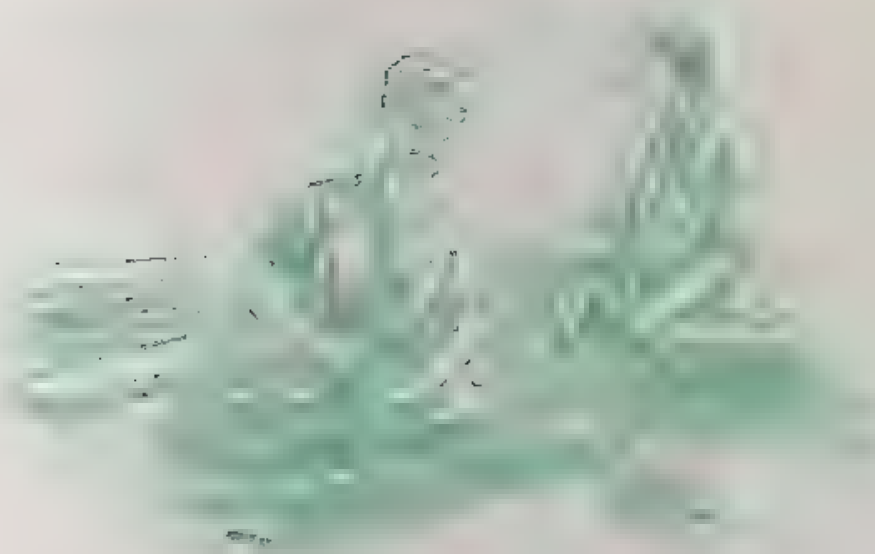
گہ گہ گہ

ہ جہ گہ

رازا

رازا رازا

واپا

واپا واپا

رازا ، واپا ، رازا ، واپا

لاڏا

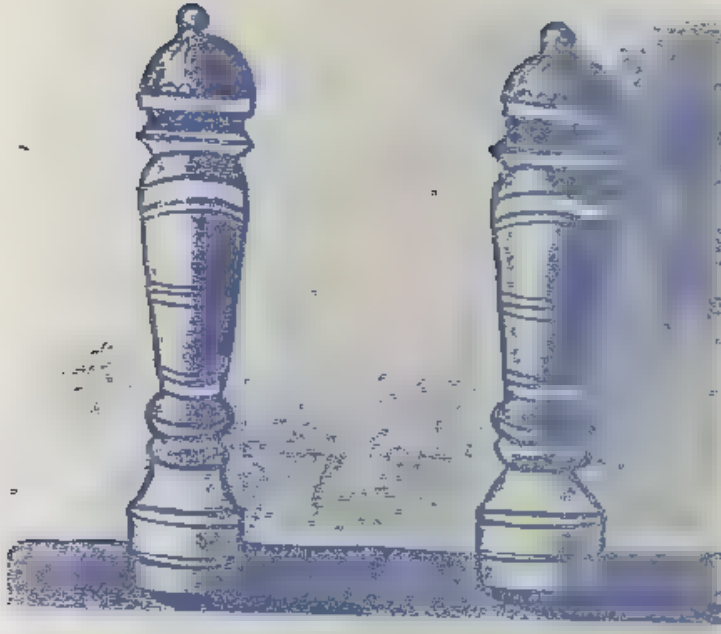
لاڏا، ڏاڏا - واڍا، ڏاڍا

تارا-تارا

تارا، وارا، ڀارا

راڙا، تازا - والا، تالا

پاوا

پاوا پاوا

گابا

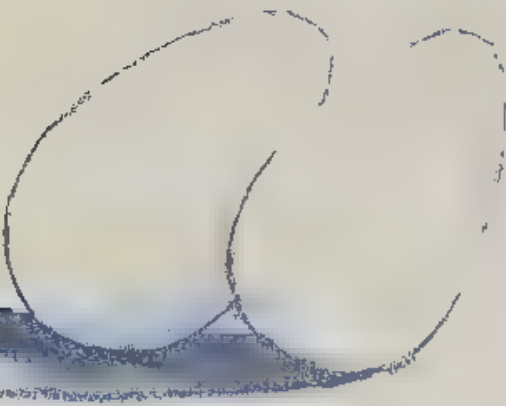
پاوا، گابا - گابا، بابا

لاڈا، ڈاڈا، پاڈا، گاڈا

ڳانا

ڳانا

آنا

آنا

ڳانا، آنا، نانا

تالا، نالا

وايو

رازو

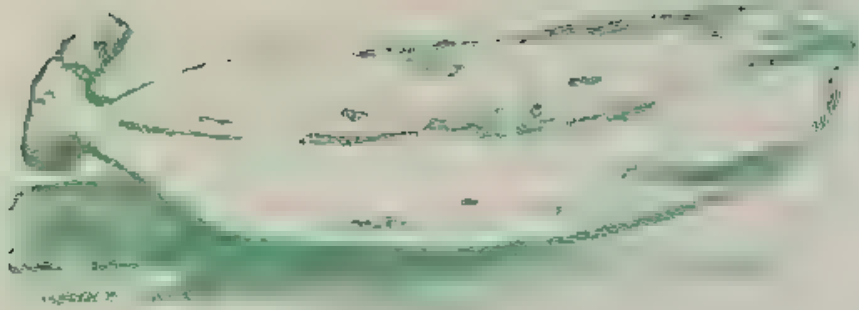
كوكو

وايو رازو

وايو، ڏاڏو، رازو، تازو

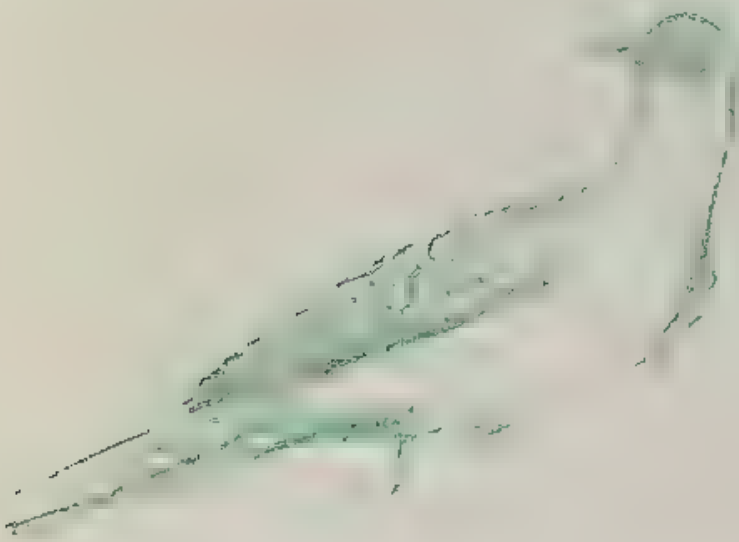
لاڏو، ڏاڏو، گاڏو، ڪوڪو، ڏوڪو

خیلو
خیلو

خیلو ویلو

گیرو

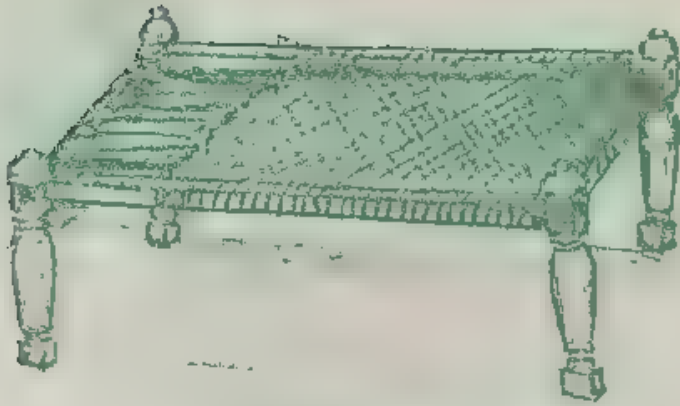

خیلو گیرو

گیرو، پیرو، دیرو

بابا خیلو ڈی

علا آیا - گیرو آیا

گٹ

گٹ

مٹ

مٹ

گٹ، مٹ، وٹ، پٹ

ٹپ، گپ، کپ، لپ

پک، گک، کم، بم

سَبَقُ چَوِيهُون

هَت

هَت

هَت

هَت

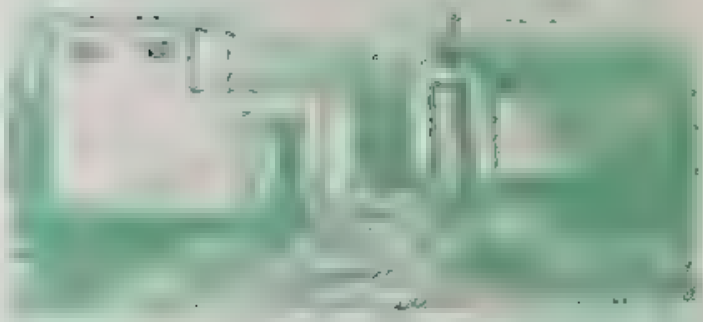
هَت ، نَت ، وَت

هَت ، هَد ، هَر ، شَر

نَك ، تَك ، يَك

دَر

گهر-گهر

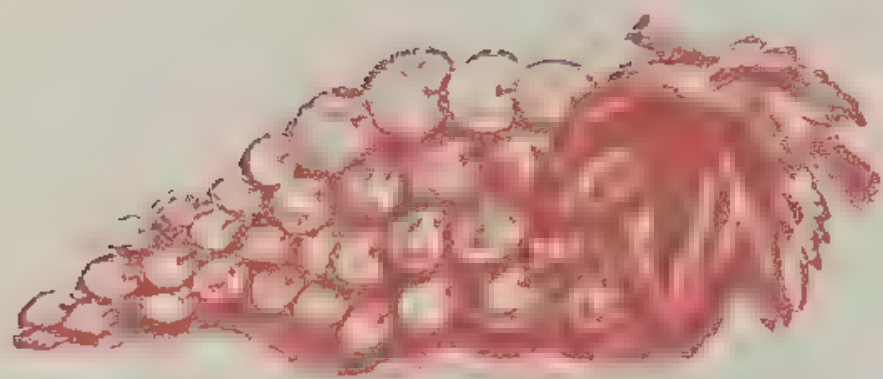

خچر خچر

دَر، گهر، خچر

چير، مٿر، پٿر

خير، پگهر، پچر

ڇاڪ

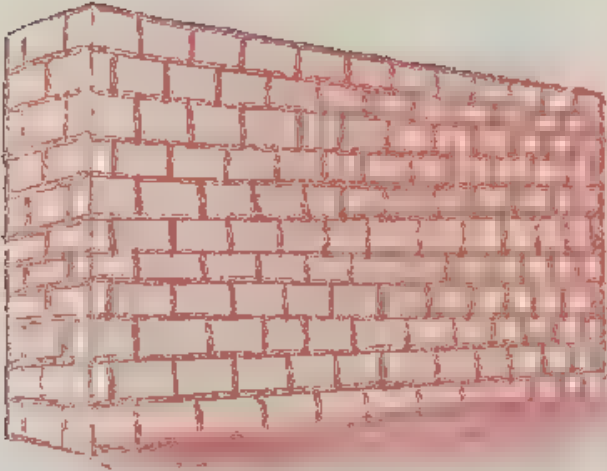
ڦار

ڀاڪ. ڀاڪ. لاڪ

ڦڙ. ڦڙ. وار

واھ. واھ

واھ. واھ. گابو آيو آھي.

پِت

چِت

پِت . چِت . تِدْ

چِپ . وِک . رِیْدَ - وِچ . وِل

کَرا لَهِ . وِچ کَهِ .

مَترِچِت . وِل نَ پِت .

سبق ٿيھون

اٺ

ٻڌ

اٺ، ٻُڪُ

اٺ، اٺ، اُٺ، اُٺ، اُٺ، اُٺ

ٻُڪُ، رُڪُ، ڍُڪُ

اٺ اچي ٿو، ڏاڍو ڀلو آهي.

سِيَدَنِي

سِيَدَنِي

شِيَشِي

شِيَشِي

سِيَدَنِي ، شِيَشِي ، تُوپِي ، پُوَتِي

سِيَدَنِي وَگِي ، گَاڏِي هَلِي .

شِيَشِي مَٿِي رَکُ .

مَاسِي مَٿِي ڏِي .

ت

ح

ز

و

ضی

سَبَقُ تَيْتِيَهُونَ

ط
ظ
ع
ف
ق

سَبَقُ چو تِيهُون

شَر

ذَرُو

قَلَمُ

شَمَرُ ، ذَرُو ، قَلَمُ ، سَبَقُ
ميوِي کي شَمَرُ سَدِ بو آهي .
ميوِي ذَرُو ڏي .
قَلَمُ وَٺُ ، سَبَقُ لَکُ .

سَبَقُ پَنَجَتِيهُون

طوطو

ظالم

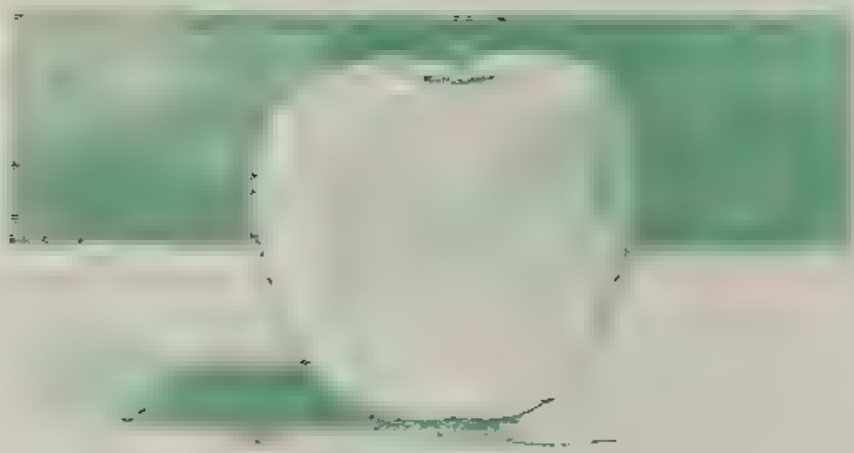
غاليچو

طوطو، ظالم، غاليچو، ظلم

طوطو ٻولي ٿو.

ظالم طوطي جا پَرَ پَٽي ٿو.

غاليچوڏَس، ڏاڍو سُنو آهي.

صَوْفُ

حَرَلُ

تَوْرُ

تَوْرُ

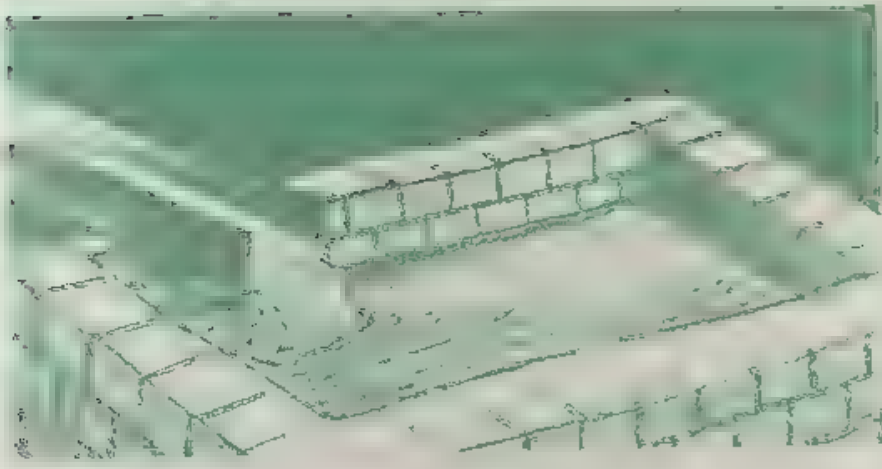
صَفُ، تَوْرُ، تَوْرُ، صَفُ

تَوْرُ، تَوْرُ، تَوْرُ، كَدُو

صَفُ، تَوْرُ، تَوْرُ

تَوْرُ، تَوْرُ، تَوْرُ

تَوْرُ، تَوْرُ، تَوْرُ

حَوْضُ

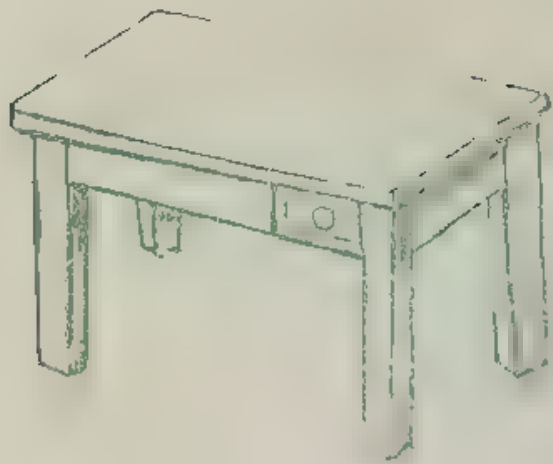
حَوْضُ

فَوْج

فَوْج

حَوْضُ ، شَوْقُ ، فَوْجُ ، مَوْجُ ، دَوْرُ
حَوْضُ پَرِ ، ثَوَابُ کِتُ .
شَوْقُ رُکُ ، کِتَابُ جَوْدَ دَوْرُ کَرِ .

فَيزُ

عَايَا ذَكْ

عَيْنَكْ

فَيزُ ، عَيْنَكْ ، بَيْتُ ، خَيْرَاتُ

فَيزُ تَتِي عَيْنَكْ رَكِي آهِي .

فَقِيرَكِي خَيْرَاتُ دِي .

شَاهَ جَا بَيْتَ يَادِ كَرِ .

ج
ش
گ
ط

۲

جھڑ

جھڑ. ٹٹ. پکڑ. ماری. وارپی

ڈن

ڈن. فون

ماء

ماء. پاء. کاء. چاء. گاء

پائٹ. کائٹ. مارو میوو کائٹي تھو.

گان

نانگ

چنڈ

طہ ثانی

نانگ راند چنڈ انب ڈنگ

کان جو رنگ کارو آئی

نانگ ڈنگی تو

گِهْنَدُ

بُنْدُ

وِچُون

گِهْنَدُ بُنْدُ وِچُون جَمُون

گِهْنَدُ وِچِي تُو.

بُنْدُ دَنگُو آهي.

وِچُون دَنگُ هُئي تُو.

سَبَقُ چوئیتا لیهون

شِینْهَنْ

شِینْهَنْ دِینْهَنْ مِینْهَنْ پینگه

مِینْهَنْ

مِینْهَنْ، دِینْپُو
شِینْهَنْ گْجی تُو.
مِینْهَنْ جو کیرْپیءُ.

گینچی

گینچی بیدچ

چونری

چونری ، ڈونرو
گینچی مون کی ڈی .
اسان بیدچ تی ویہون تا .
چونری ڈونری سان پر .

سَبَقُ چائيتاليهون

ٽيلهو

سَنهي چوڪري

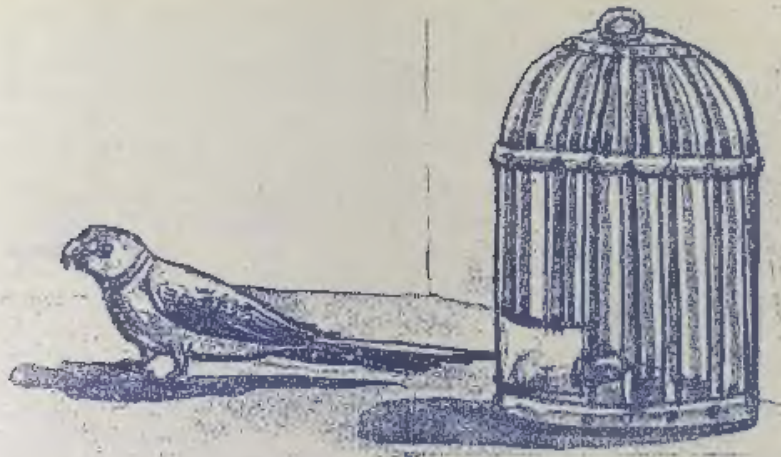
پوڙهو ماڻهو

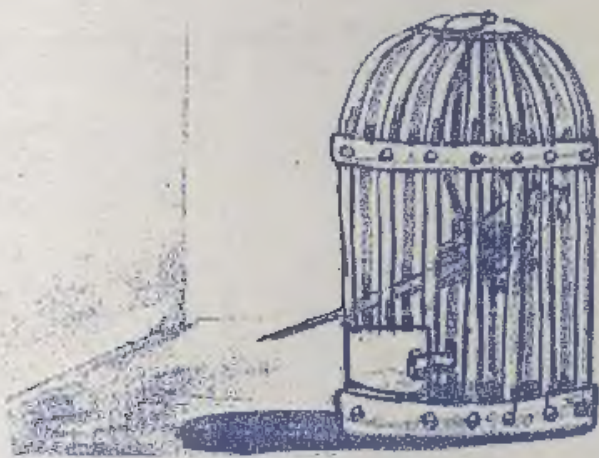
سَوِير سُمه

سَبَقُ پَره، گهوري چَره.

سَوِير سُمه، سَوِير اُت.

پَکِي ۽ پَچِرُو

پَچِرِي مِ پَکِي

۽ ۰ م

چوگُر ۽ چوڪِرِي پَرَهَن وَجِن تَا.
گِلَاس مِ پاڻِي آهي.
گِلَاس مِ گوڙَنه گَجِي
واہ، مان گَهڙونہ تَڪَرُو پَرَهِي تُو وَجَان.
اَکَرِبہ سَنائو يکان.

